

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 285/2024-50

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Molnára a sudcov Petra Straku a Ľuboša Szigetiho (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **DB Slovakia s.r.o.**, Haanova 46A, Bratislava, IČO 46 140 689, zastúpenej Nechala and partners s. r. o., Einsteinova 21, Bratislava, proti uzneseniu Okresného súdu Pezinok č. k. 34Cb/23/2015-1605 zo 14. marca 2024 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Okresného súdu Pezinok č. k. 34Cb/23/2015-1605 zo 14. marca 2024 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jej právo podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd
2. Uznesenie Okresného súdu Pezinok č. k. 34Cb/23/2015-1605 zo 14. marca 2024 **z r u š u j e** a **v e c v r a c i a** Okresnému súdu Pezinok na ďalšie konanie.
3. Sťažovateľke **p r i z n á v a** náhradu trov právneho zastúpenia **856,75 eur**, ktorú **j e p o v i n n ý** Okresný súd Pezinok zaplatiť na účet jej právnej zástupkyne do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka DB Slovakia s.r.o., ktorej pôvodné obchodné meno bolo Panorama Pezinok, s. r. o., sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 19. apríla 2024 domáha vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), ako aj práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením okresného súdu č. k. 34Cb/23/2015-1605 zo 14. marca 2024. Ďalej požaduje, aby bolo uznesenie okresného súdu zrušené a vec mu bola vrátená na ďalšie konanie. Domáha sa napokon náhrady trov konania.

2. Z ústavnej sťažnosti a pripojených listinných dôkazov vyplýva nasledujúci skutkový stav veci:
3. Sťažovateľka bola žalovanou v konaní vedenom obchodnou spoločnosťou Eiffage Construction Slovenská republika, s. r. o. (ďalej aj „žalobkyňa“).
4. Rozsudkom okresného súdu č. k. 34Cb/23/2015-1314 z 11. októbra 2021 bolo nároku žalobkyne na zaplatenie ceny diela vyhovené v celom rozsahu a vzájomná žaloba sťažovateľky požadujúca priznanie zľavy z ceny diela z titulu chýb bola zamietnutá v celom rozsahu.
5. Na základe odvolania sťažovateľky rozsudkom Krajského súdu v Bratislave č. k. 4Cob/76/2022-1460 z 23. novembra 2023 bol rozsudok okresného súdu potvrdený.
6. Proti rozsudku krajského súdu podala sťažovateľka dovolanie v spojení s návrhom na odklad vykonateľnosti právoplatného rozsudku a so žiadosťou o oslobodenie od súdneho poplatku za dovolanie. Požiadavku na oslobodenie od súdneho poplatku odôvodnila majetkovými možnosťami, keďže disponuje hotovosťou len v hodnote 1 029,42 eur, čo by zaplatenie súdneho poplatku neumožňovalo. Z pripojeného vyplneného „*Tlačiva pre dokladovanie pomerov účastníka konania, ktorý navrhuje, aby mu bolo priznané oslobodenie od súdnych poplatkov*“, vyplývalo, že sťažovateľka má peňažné záväzky v súhrnnej výške 2 134 876,25 eur voči žalobkyni a spriaznenej osobe, s ktorých plnením bola v deň podania žiadosti o oslobodenie od súdneho poplatku v 30-dňovom omeškaní. Mala aj pohľadávky, pri ktorých bolo možné s odbornou starostlivosťou predpokladať, že budú uhradené najneskôr do 30 dní od podania žiadosti, pričom ide o pohľadávky voči 5 subjektom v súhrnnej výške 16 697,50 eur. Uviedla aj nehnuteľný majetok, ktorý vlastní. Jej vlastné imanie bolo pasívne, a to vo výške - 1 643 332 eur. Záväzky voči spriazneným osobám boli vo výške 887 528,89 eur.
7. Uznesením vyššieho súdneho úradníka (ďalej aj „VSÚ“) okresného súdu č. k. 34Cb/23/2015-1523 z 2. februára 2024 sťažovateľke oslobodenie od súdneho poplatku z podaného dovolania priznané nebolo.
- 7.1. Podľa konštatovania VSÚ súdny poplatok z dovolania v konaní s predmetom sporu vo výške 632 761,21 eur je v sume 33 193,50 eur.
- 7.2. Podľa názoru VSÚ oslobodenie od súdnych poplatkov podľa § 254 ods. 1 Civilného sporového poriadku je možné priznať iba vtedy, ak to odôvodňujú pomery strany. Pod pojmom pomery sa chápu majetkové pomery žiadateľa a v prípade fyzickej osoby aj rodinné, sociálne a zdravotné pomery majúce základ v okolnostiach, ktoré nie sú len dočasnej či prechodnej povahy, pričom odôvodňujú záver, že poplatník celkom alebo sčasti nemôže splniť poplatkovú povinnosť alebo že jej splnenie od neho nemožno spravodlivo požadovať. Sťažovateľka má významné záväzky jednak voči žalobkyni, ale aj voči spriaznenej osobe, ako aj voči iným osobám. Je možné predpokladať, že pri odbornej starostlivosti budú záväzky uhradené najneskôr do 30 dní od podania žiadosti, teda ku koncu januára 2024. Sťažovateľka nemá žiadne úvery či pôžičky, ktoré by mala splácať. Všetky uvedené záväzky nezakladajú prezumpciu objektívnej neschopnosti sťažovateľky uhradiť súdny poplatok za dovolanie. Pritom bolo potrebné vziať do úvahy aj nehnuteľný majetok sťažovateľky. Ide o nebytové priestory, teda o disponibilný majetok. V spojení s aktuálnym stavom hotovosti sa dá predpokladať, že sťažovateľka je majetná a nie je objektívne neschopná uhradiť

súdny poplatok. Pri zohľadnení majetku sťažovateľky a jej záväzkov možno ustáliť, že je schopná súdny poplatok vo vyčíslenej maximálnej výške uhradiť.

8. Proti uzneseniu VSÚ sťažovateľka podala sťažnosť.

8.1. Podľa názoru sťažovateľky nesprávne bolo posúdené naplnenie predpokladov na priznanie oslobodenia od súdneho poplatku, keďže sa a) nezohľadnil sťažovateľke uložený zákaz nakladania s nehnuteľnosťami, b) požiadavka predaja nehnuteľností na účely zabezpečenia prostriedkov na úhradu súdneho poplatku je neústavná a c) bol narušený princíp rovnosti zbraní tým, že zákaz nakladania s nehnuteľnosťami uložený sťažovateľke je dôsledkom konania žalobkyne. Hoci sťažovateľka je vlastníčkou nebytových priestorov a s nimi spojených podielov na pozemku, nemôže týmito nehnuteľnosťami voľne disponovať a použiť ich na zabezpečenie finančnej hotovosti na úhradu súdneho poplatku. Žalobkyňa totiž ešte pred podaním dovolania a žiadosti o oslobodenie od súdneho poplatku podala proti sťažovateľke návrh na vykonanie exekúcie, na základe ktorého došlo k vydaniu poverenia na vykonanie exekúcie. Súdny exekútor následne sťažovateľke zakázal nakladať s nehnuteľnosťami, čo dal zapísať aj do poznámky na príslušnom liste vlastníctva. Zároveň v zmysle judikatúry Najvyššieho súdu Slovenskej republiky nie je možné od sťažovateľky spravodlivo požadovať, aby na účely zaplatenia súdneho poplatku nehnuteľnosti predala alebo prenajala, keďže takáto požiadavka by zasahovala do jej základného práva na ochranu vlastníctva, ktoré má prednosť pred povinnosťou zaplatiť súdny poplatok. Judikatúra poukazuje aj na objektívnu časovú nemožnosť nehnuteľnosť v krátkom časovom momente predať alebo prenajať za cenu primeranú reálnej hodnote. Pokiaľ ide o ostatný majetok sťažovateľky (hotovosť a pohľadávky), aj keby sa jej podarilo získať úhradu všetkých pohľadávok, jej disponibilné peňažné prostriedky by dosahovali zhruba len polovicu celkovej výšky súdneho poplatku. Aj keby sťažovateľka nehnuteľnosti predala, jej celková majetková situácia by sa výrazne nezmenila. Jej vlastné imanie je aktuálne záporné (- 1 643 332 eur). Znamená to, že keby k predaju nehnuteľností došlo, celkové vlastné imanie sťažovateľky by pravdepodobne zostalo záporné a jej majetková situácia by bola i naďalej natoľko nepriaznivá, že by znemožňovala úhradu súdneho poplatku. Pokiaľ vyšší súdny úradník okresného súdu vychádzal z premisy, že oslobodením od súdneho poplatku nemožno prenášať podnikateľské riziko na štát, treba uviesť, že táto premisa nemá oporu v platnom právnom poriadku a je v rozpore s ustálenou judikatúrou najvyššieho súdu, podľa ktorej túto premisu nemožno zohľadňovať pri posudzovaní žiadosti o oslobodenie od súdneho poplatku.

9. Uznesením sudcu okresného súdu č. k. 34Cb/23/2015-1605 zo 14. marca 2024 bola sťažnosť podaná sťažovateľkou proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka okresného súdu zamietnutá.

9.1. Podľa názoru sudcu okresného súdu VSÚ správne vyhodnotil tlačivo vyplnené sťažovateľkou, pričom vychádzal zo skutočností, ktoré táto uviedla a o ktorých čestne vyhlásila, že sú pravdivé. Pri rozhodovaní o oslobodení od súdnych poplatkov v civilnom sporovom konaní je využívaný princíp formálnej pravdy, ktorý zaťažuje žiadajúcu stranu dôkazným bremenom na preukázanie skutočností tvrdených v tlačive. Vyšší súdny úradník podľa súdu správne poukázal na existenciu pohľadávok, ktoré bolo možné okamžite vymáhať, a v spojení s dispozíciou sťažovateľky nehnuteľnosťami, resp. s výťažkom z exekúcie získať peňažné prostriedky na úhradu súdneho poplatku, a to obzvlášť s poukazom na skutočnosť, že súdny poplatok za podané dovolanie dosiaľ

nebol vyrubený, čo umožňuje sťažovateľke akumulovať dostatok peňažných prostriedkov na úhradu súdneho poplatku. K jej tvrdeniu, že VSÚ vychádzal aj z premisy, podľa ktorej oslobodením od súdneho poplatku nie je možné prenášať podnikateľské riziko sťažovateľky na štát, súd uviedol, že išlo iba o podporný argument nad rámec skôr uvedeného, pričom jednoznačným záverom bolo, že sťažovateľka nepreukázala objektívnu neschopnosť súdny poplatok uhradiť. Sudca okresného súdu sa preto v plnom rozsahu pridŕža odôvodnenia VSÚ a považuje ho za súladné so všeobecne záväznými právnymi predpismi a s ustálenou rozhodovacou praxou najvyšších autorít.

II.

Argumentácia sťažovateľky

10. Podľa sťažovateľky k porušeniu označených práv podľa ústavy a dohovoru došlo predovšetkým v dôsledku posudzovania jej majetkových pomerov na základe hypotetických predstáv, a nie skutočného stavu. S tým súvisela aj požiadavka na nemožný predaj nelikvidného majetku sťažovateľky na účely zabezpečenia prostriedkov na úhradu súdneho poplatku.

10.1. Okresný súd založil záver o nepriznaní oslobodenia od súdneho poplatku na hypotetickej úvahe, že sťažovateľka bude môcť zaplatiť súdny poplatok, ak predá nehnuteľnosti, resp. ak vymôže existujúce pohľadávky. Úvaha vychádza z hypotetickej predstavy o tom, ako by mohol vyzerat' budúci stav majetku sťažovateľky, nie teda z jej reálnych majetkových pomerov (ako to požaduje § 254 Civilného sporového poriadku). Záver okresného súdu je preto v zjavnom rozpore s podmienkami, ktoré na oslobodenie od súdneho poplatku kladie zákon, ako aj s požiadavkami vyplývajúcimi z čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru. Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) v tejto súvislosti považuje za rozporné s právom na spravodlivý proces, ak je zamietnutie oslobodenia od súdneho poplatku založené výlučne na hypotetickej možnosti strany zaplatiť súdny poplatok, nie teda na jej reálnej schopnosti uhradiť ho, pričom tieto závery akceptuje aj ústavný súd (Jedamski a Jedamska vs. Poľsko, bod 63, I. ÚS 695/2023, II. ÚS 218/2022).

10.2. Zo sťažovateľkou predloženého tlačiva jednoznačne vyplýva, že disponuje finančnou hotovosťou vo výške 1 029,42 eur. V danej majetkovej situácii sťažovateľka objektívne nie je schopná zaplatiť súdny poplatok v maximálnej výške.

10.3. Pokiaľ by sa aj sťažovateľke v čase splatnosti súdneho poplatku podarilo získať úhradu všetkých pohľadávok uvedených v tlačive, tak jej disponibilné peňažné prostriedky by dosahovali zhruba len polovicu celkovej výšky súdneho poplatku za dovolanie a nič by sa preto nezmenilo na jej objektívnej neschopnosti zaplatiť súdny poplatok v celej výške. Zároveň uspokojenie týchto pohľadávok nezávisí výlučne od vôle sťažovateľky, ale primárne od vôle dlžníkov uhradiť pohľadávky dobrovoľne, resp. od možnosti včas získať vykonateľný exekučný titul umožňujúci vymôcť pohľadávky v exekučnom konaní. Argument okresného súdu o možnosti zabezpečiť prostriedky na úhradu súdneho poplatku vymáhaním pohľadávok je o to absurdnejší, že aj samotný okresný súd (ako súd prvej inštancie) v dotknutom súdnom konaní rozhodoval takmer 7 rokov.

10.4. Argument okresného súdu o možnosti uhradiť súdny poplatok z výťažku predaja nehnuteľností podľa sťažovateľky predstavuje neprípustný zásah do jej práva na prístup k súdu

a je v zjavnom rozpore s doterajšou judikatúrou ústavného súdu, ale nemá ani oporu v skutkovom stave. Ústavný súd opakovane rozhodol, že strana konania nemôže byť na účely úhrady súdneho poplatku nútená vykonať nie bežnú dispozíciu so svojím majetkom. Výslovne pritom uviedol, že nemožno očakávať, aby strana predala nehnuteľnosť, ktorá je nevyhnutná pre výkon jej podnikateľskej činnosti (II. ÚS 218/2022). Rovnaké závery formuloval ústavný súd aj vo vzťahu k požiadavke na predaj obchodného podielu (I. ÚS 695/2023), ale tiež k požiadavke na predaj bytu na účely zabezpečenia prostriedkov na úhradu súdneho poplatku (II. ÚS 218/2022). Takáto požiadavka je neprípustná, lebo vedie k popretiu práva sťažovateľky na ochranu vlastníctva a na podnikanie. Tento názor zastáva aj najvyšší súd (8Sžo/45/2012), na čo sťažovateľka upozornila v sťažnosti proti uzneseniu VSÚ, avšak sudca okresného súdu na tento argument nijako nereflektoval.

10.5. Navyše zabezpečenie prostriedkov predajom nehnuteľností je v danom prípade objektívne nemožné. Žalobkyňa totiž iniciovala proti sťažovateľke exekučné konanie, v rámci ktorého súdny exekútor zakázal sťažovateľke nakladať s nehnuteľnosťami. Žalobkyňa takto získava pre seba nenáležitú výhodu v rámci civilného súdneho konania založeného na princípe rovnosti zbraní. Jediným prostriedkom, ktorý mohol tento stav zhojiť, bolo práve oslobodenie od súdneho poplatku.

10.6. Nepriznanie oslobodenia od súdneho poplatku je za tohto stavu v zjavnom rozpore so samotným účelom inštitútu oslobodenia od súdneho poplatku, ktorým je zachovanie práva strany konania na prístup k súdu a na spravodlivý súdny proces. Sudca okresného súdu nijako nereflektoval ani na tento argument sťažovateľky.

11. Okresný súd zamietnutie oslobodenia od súdneho poplatku odôvodnil (bez ohľadu na to, či ide o hlavný alebo podporný argument) tým, že oslobodením od súdneho poplatku nemožno prenášať podnikateľské riziko na štát. Táto premisa však nemá oporu v právnom poriadku a je v rozpore s ustálenou judikatúrou ústavného súdu (III. ÚS289/2017), ale aj najvyššieho súdu (5Obdo/127/2008). Okresný súd teda nesprávne vyhodnotil majetkovú situáciu sťažovateľky a zároveň nezohľadnil jej podstatné právne argumenty, pričom sa s nimi nijako nevysporiadal. Uznesenie sudcu okresného súdu je z týchto dôvodov arbitrárne a možno ho hodnotiť ako formalistické bez zohľadnenia všetkých relevantných okolností. Popiera účel a zmysel inštitútu oslobodenia od súdnych poplatkov.

12. Napokon je toho názoru, že došlo k porušeniu označených práv tým, že o sťažnosti proti uzneseniu VSÚ rozhodoval sudca okresného súdu, ktorý bol zaujatý vzhľadom na jeho pomer k veci, keďže ako sudca vo veci samej mal potenciálne záujem na výsledku dovolacieho konania.

12.1. Podanie dovolania bolo jediným prostriedkom, ako by mohla sťažovateľka uplatniť svoje práva a brániť sa proti nezákonnému rozsudku okresného súdu. Ako sťažovateľka už uviedla, nepriznanie oslobodenia od súdneho poplatku v situácii, keď nemôže disponovať svojím blokovým majetkom, má fatálny dosah na jej schopnosť hájiť svoje práva v dovolacom konaní. Rozhodovanie vo veci oslobodenia od súdneho poplatku pritom musí spĺňať všetky atribúty spravodlivého procesu vyplývajúce z čl. 46 ods. 1 ústavy, resp. čl. 6 ods. 1 dohovoru. Ich súčasťou je aj to, aby o veci rozhodoval nestranný a nezaujatý sudca. Nestrannosť a nezaujatosť sudcu je pritom potrebné skúmať nielen na základe subjektívnych okolností, ale aj na základe objektívnych okolností spôsobilých vyvolať pochybnosti o nezaujatosti sudcu (IV. ÚS 209/2021).

12.2. Podstatou objektívneho testu nezaujatosti je, že sudca sa musí ako nestranný a nezaujatý javiť aj v očiach strán a verejnosti, resp. či existujú dostatočné záruky na vylúčenie akýchkoľvek oprávnených pochybností v tomto ohľade (teória zdania). Vyplýva to napríklad z rozhodnutia ESLP vo veci Piersack vs. Belgicko.

12.3. Pri rozhodovaní okresného súdu o sťažnosti proti uzneseniu VSÚ na strane sudcu okresného súdu takéto dostatočné záruky neexistujú. Sudca okresného súdu, ktorý rozhodoval o samotnej veci (v neprospech sťažovateľky), nie je nestranným arbitrom pri posudzovaní oslobodenia od súdneho poplatku za dovolanie, keďže sám má záujem na výsledku dovolacieho konania. Ak by najvyšší súd dovolaniu sťažovateľky vyhovel, musel by rozsudok okresného súdu zrušiť, čo by malo zákonite negatívny dopad na dáta o rozhodovacej činnosti sudcu v jeho štatistickom výkaze a nadväzných hodnoteniach. Za stavu, keď nepriznanie oslobodenia od súdneho poplatku vedie k faktickej nemožnosti sťažovateľky domáhať sa svojich práv v dovolacom konaní, faktickým arbitrom prípustnosti jej dovolania sa stáva namiesto najvyššieho súdu sudca okresného súdu majúci záujem na výsledku konania. Tento systémový nedostatok zásadne podkopáva zdanie nestrannosti a nezaujatosti sudcu okresného súdu a nevyhovuje požiadavkám objektívneho testu nezaujatosti.

13. Ústavný súd sťažnosť sťažovateľky predbežne prerokoval a uznesením sp. zn. II. ÚS 285/2024 z 10. mája 2022 ju prijal na ďalšie konanie v celom rozsahu.

III.

Vyjadrenie okresného súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

14. Predseda okresného súdu sa k sťažnosti vyjadril listom sp. zn. Spr 135/24 zo 7. augusta 2024, v ktorom v podstatnom uviedol, že súd v napadnutom konaní riadne preskúmal majetkové pomery sťažovateľky. Vzal do úvahy výšku poplatku, záväzky sťažovateľky, ktoré má voči žalobkyni a spriaznenej osobe, pohľadávky sťažovateľky voči tretím subjektom, ktoré pri odbornej starostlivosti mali byť ku dňu rozhodovania o oslobodení splatené, ako aj skutočnosť, že nemá žiadne úvery. Poukázal aj na to, že sťažovateľka je vlastníčkou 4 nehnuteľností, nebytových priestorov a z výnosov z nich je schopná získať finančné prostriedky na úhradu poplatku. Sťažovateľka teda nepreukázala objektívnu neschopnosť zaplatiť súdny poplatok.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

15. Zúčastnenou osobou v konaní pred ústavným súdom je obchodná spoločnosť Eiffage Construction Slovenská republika, s.r.o., ktorá bola sporovou stranou v napadnutom konaní. Zúčastnená osoba sa vyjadrila k ústavnej sťažnosti podaním zo 16. mája 2024 a na výzvu súdu po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie podaním zo 17. júna 2024. V podstatnom uviedla, že sťažovateľka tesne po oboznámení sa s odvolacím rozsudkom, ktorý potvrdil jej povinnosť uhradiť zúčastnenej osobe značnú sumu, predala takmer celý svoj nehnuteľný majetok osobám, s ktorými je priamo alebo podnikateľsky prepojená, a namiesto inkasovania kúpnej ceny došlo k jej započítaniu k pohľadávkam, ktorých existencia je prinajmenšom pochybná. Uvedený postup považuje zúčastnená osoba za špekulatívne zbavovanie sa majetku a tvrdí, že ide o zneužitie práva, ktoré nepožíva súdnu ochranu. Zúčastnená osoba poukázala na to, že nepriaznivá hospodárska

situácia podnikateľa nemôže byť sama osebe dôvodom na priznanie oslobodenia od poplatku. Majetkové pomery je potrebné posudzovať komplexne a vlastníctvo 4 nehnuteľností vziať do úvahy ako možnosť získania výnosu z neho. Zúčastnená osoba poukázala aj na relevanciu fázy konania, ktorej sa oslobodenie týka, čo je v zmysle judikatúry ESLP tiež jedno z kritérií posudzovania práva na prístup k súdu. K zaujatosti sudcu sťažovateľka podľa názoru zúčastnenej osoby nepredložila dostatočné argumenty ani dôkazy. V závere zopakovala, že priznanie oslobodenia sťažovateľke by bolo „odmenou“ za zneužitie práva.

III.3. Replika sťažovateľky:

16. Sťažovateľka v podaní z 12. septembra 2024 reagovala na stanovisko okresného súdu v podstatnom poukazom na svoju skoršiu sťažnostnú argumentáciu. K stanovisku zúčastnenej osoby uviedla, že údajné zneužitie práva nie je ničím preukázané. Prevody nehnuteľností, na ktoré odkazuje zúčastnená osoba, boli bežnými obchodnými transakciami, keď sťažovateľka ako spoločnosť založená na účely výstavby polyfunkčného domu a následného predaja bytových a nebytových jednotiek predala dotknuté jednotky za trhovú cenu. Úhrada kúpnej ceny zápočtom je pritom legitímnym spôsobom plnenia záväzku, ktorý je rovnocenný k plateniu kúpnej ceny v peniazoch. V dôsledku nedošlo ani k zmenšeniu majetku sťažovateľky, ale len k zmene jeho štruktúry (zánik pohľadávky a záväzku). Prekážkou na uplatnenie procesného práva sťažovateľky podať dovolanie je exekúcia iniciovaná zúčastnenou osobou, v rámci ktorej bolo sťažovateľke zakázané nakladať s nehnuteľnosťami. Žiadosť o oslobodenie od poplatku sťažovateľka nepovažuje za prenášanie podnikateľského rizika na štát a tento argument použitý okresným súdom nie je možné zohľadňovať pri posudzovaní splnenia podmienok na oslobodenie. Sťažovateľka zastáva názor, že ani štádium konania nie je pre rozhodovanie v tejto veci významné, a preto námietka právoplatného prejednania veci odvolacím súdom nie je relevantná. V závere zopakovala svoju námietku o systémových nedostatkoch právnej úpravy rozhodovania toho istého sudcu o oslobodení a v merite v prvom stupni, ktoré narúšajú zdanie nezaujatosti sudcu.

17. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) vec prejednal a rozhodol bez nariadenia ústneho pojednávania, pretože na základe obsahu podaní a vyžiadaných spisov dospel k záveru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

18. Predmetom konania pred ústavným súdom je rozhodovanie o tom, či nedošlo v napadnutom konaní k takému arbitrárnemu hodnoteniu majetkových pomerov právnickej osoby a jej schopnosti uhradiť poplatok za dovolacie konanie, ktoré by viedlo k odopretiu prístupu k dovolaciemu súdu, teda k ústavne neakceptovateľnému stavu.

19. Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v tom, že každý sa môže domáhať ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu

vykonávajú (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy). K porušeniu práva na spravodlivý proces dochádza aj vtedy, ak všeobecný súd urobí právny záver, ale nevysporiada sa so skutočnosťou, ktorej zohľadnenie je podstatné alebo nevyhnutné na právne posúdenie veci. Rozhodnutie obsahujúce takéto odôvodnenie je svojou povahou arbitrárne.

20. Arbitrárnosť a zjavná neodôvodnenosť rozhodnutí všeobecných súdov je najčastejšie daná rozporom súvislostí ich právnych argumentov a skutkových okolností prerokúvaných prípadov s pravidlami formálnej logiky alebo absenciou jasných a zrozumiteľných odpovedí na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 209/04).

21. Z judikatúry EŠLP (napr. rozsudok z 19. 6. 2001 vo veci Kreuz proti Poľsku, bod 60; obdobne aj II. ÚS 281/2017) vyplýva, že povinnosť zaplatiť súdny poplatok v súvislosti s podaním civilnej žaloby nemôže byť považovaná za obmedzenie práva na prístup k súdu, ktoré by bolo samo osebe nezlučiteľné s čl. 6 ods. 1 dohovoru. Na druhej strane, výška poplatku posudzovaná v rámci osobitných okolností daného prípadu vrátane povinnosti dotknutej osoby poplatok v takejto výške zaplatiť, ako aj fáza konania, v ktorej bolo takéto obmedzenie prístupu aplikované, sú faktory, ktoré zohrávajú svoju úlohu pri rozhodovaní, či tejto osobe bolo alebo nebolo zachované právo na prístup k súdu (napr. rozsudok z 28. 10. 1998 vo veci Aït-Mouhoub proti Francúzsku, bod 57; rozsudok z 13. 7. 1995 vo veci Tolstoy-Miloslavsky proti Spojenému kráľovstvu, bod 63).

22. Objektívne posúdenie finančnej situácie nemôže byť založené iba na hypotetickej možnosti zaplatiť súdny poplatok, ale musí vychádzať zo skutočností preukázaných v konaní (I. ÚS 295/2020). Zároveň nesmie byť výška poplatkovej povinnosti pre poplatníka likvidačná, v takom prípade nemožno trvať na úhrade súdneho poplatku, resp. na jej úhrade v celom rozsahu. Inak by ustanovenie o priznaní oslobodenia nemalo zmysel a neplnilo by zamýšľaný účel. O také prípady ide napr. vtedy, ak by z dôvodu úhrady poplatku bolo nevyhnutné predať nehnuteľnosť, na bývanie v ktorej je poplatník odkázaný. Primerane aplikované na podnikateľský subjekt, ak by bol odkázaný na predaj jedinej prevádzkarne, bez ktorej svoju podnikateľskú činnosť nemôže realizovať. Zároveň je vždy potrebné zohľadniť aj výšku súdneho poplatku v korelácii s majetkovými možnosťami poplatníka (II. ÚS 218/2022). Na druhej strane, EŠLP sa celkovou majetkovou situáciou žiadateľa o oslobodenie od súdnych poplatkov zaoberal napr. v konaní č. 6134/03 Gospodarczyk proti Poľsku. V uvedenom konaní EŠLP skonštatoval, že sťažovateľa nemožno považovať za nemajetného, aj keď mal malý príjem, a to vzhľadom na skutočnosť, že vlastní dom, družstevný byt, pozemok, maloobchodnú predajňu a auto, a preto súd skonštatoval, že rozhodnutia národných súdov, ktoré sťažovateľa neoslobodili od súdnych poplatkov, neboli arbitrárne ani diskriminačné.

23. U právnických osôb a fyzických osôb, ktoré sú podnikateľmi, je možné pri rozhodovaní o oslobodení od súdnych poplatkov podľa názoru ústavného súdu vziať do úvahy tiež povahu ich podnikateľskej alebo inej činnosti, stav a štruktúru majetku, platobnú (ne)schopnosť; je však tiež nutné prihliadať na to, či sa špekulatívne nezbavili majetku či iných výhod (IV. ÚS 748/2013).

24. Sťažovateľka v sťažnosti proti rozhodnutiu vydanému VSÚ namietala, že nakladanie s nehnuteľným majetkom jej bolo zakázané súdnym exekútorom v rámci exekučného konania,

čo jej bráni v dispozícii s nebytovými priestormi v jej vlastníctve. S touto námietkou, ktorú je možné považovať v konaní o priznanie oslobodenia od súdneho poplatku za relevantnú, sa okresný súd vôbec nevysporiadal a nijako na ňu nereagoval. V tejto súvislosti ústavný súd videl nedostatok dôvodov napadnutého uznesenia, ktorý dosahuje ústavnú relevanciu, pretože ide o opomenutú kľúčovú námietku.

25. Ústavný súd preto hodnotí odôvodnenie napadnutého uznesenia ako arbitrárne vo vzťahu k právnej úvahe o tvrdenej nemožnosti disponovať nehnuteľnosťami, a preto napadnuté uznesenie možno vyhodnotiť ako neakceptovateľne zasahujúce do základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu a práva na spravodlivý proces. Ústavný súd preto vyslovil porušenie označených práv sťažovateľky napadnutým uznesením okresného súdu (bod 1 výroku nálezu).

26. K ďalším námietkam sťažovateľky ústavný súd dodáva, že ich nepovažuje za dôvodné. Predchádzajúce rozhodnutie, na ktoré sťažovateľka poukazuje (sp. zn. II. ÚS 218/2022), nie je na vec sťažovateľky aplikovateľné z dôvodu, že v ňom išlo o právnickú osobu, ktorej náplňou činnosti bola prevádzka právnickej kancelárie a vlastnila jedinú nehnuteľnosť, v ktorej túto činnosť vykonávala, a preto nebolo v súlade s princípom spravodlivosti požadovať, aby túto jedinú nehnuteľnosť speňažila na účely získania prostriedkov na úhradu súdneho poplatku. Sťažovateľka v tejto veci však vlastní 4 nebytové priestory a spoluvlastní pozemok. Vlastníctvo viacerých nehnuteľností jednoznačne má potenciál indikovať, že ich vlastník má možnosť z nich získavať určitý výnos. Sťažovateľka v tejto veci okrem spomenutých nehnuteľností vlastní aj pohľadávky voči tretím osobám, ktoré tiež môžu byť toho času už monetarizované. Uvedené aspekty oba prípady skutkovo odlišujú.

27. Zúčastnená osoba vo svojom vyjadrení s poukazom na časové súvislosti nahliadnutia do súdneho spisu a bezprostredne nasledujúceho prevodu nehnuteľností sťažovateľky na spriaznenú osobu vyjadrila presvedčenie, že sa sťažovateľka špekulatívne zbavovala majetku pred podaním dovolania a po právoplatnom rozhodnutí o jej povinnosti uhradiť vysokú žalovanú sumu (približne 1 milión eur). Poukázala aj na prebiehajúce konanie o vyslovenie neúčinnosti prevodov nehnuteľností. Prílohou ústavnej sťažnosti je aj výpis z listu vlastníctva č. [REDAKOVANÉ] s údajmi platnými k 20. februáru 2024, z ktorého vyplýva, že sťažovateľka (pod pôvodným názvom, pozn.) je naďalej vlastníčkou 4 nebytových priestorov, s poznámkou o návrhu na nariadenie zabezpečovacieho opatrenia (konanie sp. zn. 62Cb/78/2023 vedené na Mestskom súde Bratislava III) a s poznámkou o začatí exekučného konania so zákazom nakladať s nehnuteľnosťami. Ústavný súd nie je súdom skutkovým ani vyhľadávacím a riadi sa zásadou minimalizácie svojich zásahov do rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, preto prípadnú relevanciu argumentácie zúčastnenej osoby pre posudzovanie splnenia podmienok na priznanie oslobodenia (či nedošlo k špekulatívnemu zbavovaniu sa majetku na účely privodenia finančnej situácie, ktorá by priznanie oslobodenia inak mohla odôvodňovať, pozn.) ponecháva na úvahe okresného súdu v ďalšom konaní.

28. K námietke sťažovateľky o systémovej záťaži, ktorá má spočívať v tom, že o neoslobodení od súdneho poplatku za dovolanie rozhodoval sudca, ktorý už skôr rozhodol v merite veci na prvom stupni, z čoho sťažovateľka odvodzuje nedostatok zdania nestrannosti sudcu v konaní o oslobodení, ústavný súd dodáva, že túto námietku nepovažuje za dôvodnú. Vylúčenie sudcu z konania a rozhodovania (hoci aj o parciálnej otázke oslobodenia od poplatku) z dôvodu jeho zaujatosti

nie je možné odvodzovať od jeho skoršej rozhodovacej činnosti alebo postupu v súdnom konaní. Rozhodnutie v merite veci na súde prvej inštancie nespôsobuje vznik takého druhu pomeru sudcu k veci, ktorý by ho mohol vylučovať z ďalších riadnych procesných úkonov v súdnom konaní, na ktoré ho procesné právo výslovne oprávňuje po meritórnom rozhodnutí. S argumentáciou o osobnom záujme konajúceho sudcu na nerealizovaní dovolacieho konania z dôvodu „vylepšovania štatistiky“ sa ústavný súd nestotožňuje. Zároveň neuniklo pozornosti ústavného súdu, že ide o námietku všeobecnú, smerujúcu proti nevhodnosti procesno-právnej (normatívnej) úpravy *de lege lata*, čo nie je predmet prieskumu ústavného súdu v konaní o ústavnej sťažnosti právnickej osoby, ale len v konaní o súlade právnych predpisov a na iniciovanie tohto typu konania sťažovateľka nie je oprávnená. Vo vzťahu ku konkrétnemu zákonnému sudcovi sťažovateľka neuviedla žiadne skutkové okolnosti a dôkazy na podporu svojich tvrdení, ktorými by odôvodňovala individuálnu zaujatosť.

29. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

30. Napadnutým uznesením okresného súdu o nepriznaní oslobodenia došlo k porušeniu označených práv sťažovateľky, preto ústavný súd toto uznesenie okresného súdu podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a jemu zodpovedajúceho § 133 ods. 2 a 3 písm. b) zákona o ústavnom súde zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu).

31. Úlohou okresného súdu bude opätovne konať a rozhodnúť o sťažnosti sťažovateľky proti rozhodnutiu VSÚ a vysporiadať sa s uplatnenou argumentáciou o zákaze nakladania s nehnuteľnosťami.

V.

Trovy konania

32. Úspešná sťažovateľka si uplatnila právo na náhradu trov konania.

33. Ústavný súd priznal sťažovateľke náhradu trov konania podľa § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“) v rozsahu tarifnej odmeny za dva úkony právnej služby (prevzatie zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti) vrátane režijného paušálu k nim podľa § 16 ods. 3 vyhlášky. Takto určená suma predstavuje celkom spolu s daňou z pridanej hodnoty sumu 856,75 eur (bod 3 výroku nálezu).

34. Tretí úkon právnej služby (podanie vyjadrenia) nepovažuje ústavný súd z hľadiska jeho obsahu za potrebný a účelný, pretože nepriniesol také nové ústavne relevantné argumenty, ktoré by neboli uplatnené už v samotnej ústavnej sťažnosti, a preto náhradu trov za tento úkon právnej služby sťažovateľke nepriznal.

35. Priznanú náhradu trov konania je okresný súd povinný zaplatiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 Civilného sporového poriadku).

36. Podľa čl. 133 ústavy toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 9. októbra 2024

Peter Molnár
predseda senátu